

Каленик І.В., Журавлева Н.І.

В предлагаемой статье рассматривается проблема формирования ансамблевых навыков в процессе обучения фортепианному ансамблю в курсе «Концертмейстерский класс» студентов факультетов искусств высших учебных заведений Украины. Авторы отмечают, что в последние десятилетия жанр фортепианного ансамбля приобретает новое наполнение, становится более востребованным и в музицировании дома и на концертной эстраде. Отмечается, что современный уровень преподавания музыки в общеобразовательной школе предъявляет к педагогу-музыканту высокие требования, потому становится актуальной необходимостью разработки в теоретическом и практическом плане проблемы формирования ансамблевых навыков студента-музыканта, поиск и внедрение новых педагогических принципов, форм и методов, которые позволят максимально эффективно осуществить этот процесс. Автор считает, что фортепианный ансамбль – необходимая школа самообучения и самовоспитания и, в то же время, при обучении фортепианному ансамблю с большой силой проявляются важнейшие социально-психологические функции музыкального искусства – коммуникативная и педагогическая. Определено, что во время занятия ансамблем в курсе «Концертмейстерский класс» формируются навыки и приемы ансамблевой игры, поэтому в статье даются рекомендации относительно их развития в процессе обучения.

В качестве вывода обосновывается принципиальная важность формирования ансамблевых навыков у студентов факультетов искусств в процессе обучения фортепианному ансамблю в «Концертмейстерском классе».

Ключевые слова. Ансамбль, фортепианный ансамбль, ансамблевое исполнение, приемы ансамблевой игры.

Summary

Preparation of the Future Music Teachers to the Skills of Ensemble Performing during the Course “Concertmaster Class” (Piano)

Kalenyk I.V., Zhuravliova N.I.

In the offered article the problem of forming ensemble skills in the process of teaching piano ensemble during the course “Concertmaster Class” of the students of the faculties of arts of higher educational establishments of Ukraine has been studied. The author mentions that during the last decades the genre of piano ensemble receives new filling, becomes more needed both when playing at home and at the concert stage. It is indicated that the modern level of teaching music at general secondary school requires high demands from the pedagogue-musician, that is why it becomes topical the necessity of working out in theoretical and practical sphere the problem of forming ensemble skills of a student-musician, search and introduction of new pedagogical principles, forms and methods, which allow to conduct this process with maximum effectiveness. The author reckons that the piano ensemble – is the necessary school of self-study and self-education, and in the same time when teaching the piano ensemble, the most important social-psychological functions of music art – communicative and pedagogical ones are manifested with great forth. It is determined that during the lesson of ensemble in the course of “Concertmaster Class” the skills and ways of ensemble playing are formed, that is why, in the offered article the recommendations as for their development in the process of teaching are given.

In the conclusions the principle importance of forming ensemble skills of the students of the faculties of arts in the process of teaching piano ensemble in “Concertmaster Class” has been grounded.

Key Words: ensemble, piano ensemble, ensemble performing, ways of ensemble playing.

УДК: 372.878

Колосова Л.М.,

кандидат педагогічних наук;

Руденко О.М.,

заступник директора з навчально-виховної роботи

Вознесенської гімназії №1

(м.Вознесенськ, Миколаївської області)

Формування естетичної культури учнів на уроках музичного мистецтва та художньої культури на засадах інтегративного підходу

У статті розглядається роль формування естетичної культури учнів на уроках музичного мистецтва та художньої культури, висвітлено сучасні тенденції інтегративного підходу до викладання предметів освітньої галузі «Мистецтво» в рамках науково-дослідної та експериментальної діяльності Всеукраїнського рівня по створенню цілісної моделі художньо-

естетичної освіти.

Ключові слова: естетична культура, художньо-естетична освіта, мистецтво, інтегративне викладання, музейна педагогіка, уроки музичного мистецтва та художньої культури

Постановка проблеми у загальному вигляді... Система художньо-естетичної освіти має відкритий характер, широкий простір для вдосконалення, відродження кращих національних культурних традицій і впровадження найсучасніших інноваційних ідей. Модернізаційні процеси, що відбуваються в галузі освіти, і мистецькій зокрема, спрямовані на формування цілісної, творчої особистості випускника з високим рівнем естетичної культури. У зв'язку із цим одним із основних завдань педагогічної науки в Україні є проблема формування висококультурної, творчої особистості учня з розвиненим почуттям прекрасного, із естетичним смаком, який продовжить власний художньо-естетичний розвиток шляхом самоосвіти, долучаючись до вершин загальнолюдських ідей і культурно-історичних досягнень. Одним із напрямів реалізації поставлених завдань є впровадження інноваційних педагогічних технологій у процес формування естетичної культури учнів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій... Ідеї формування естетичної культури учнів розглядалися у працях вітчизняних і зарубіжних педагогів і психологів. Серед них Д. Джоза, Д.Кабалевський, Н. Киященко, Б.Ліхачов, А. Макаренко, Б. Неменський, В. Сухомлинський, М.Таборідзе, В. Шацька, А. Щербо та ін. Зокрема, філософсько-естетичні проблеми розглядаються в працях Ю. Борева, І. Гончарова, М. Киященка, В. Ядова. Психологічні основи естетичної культури обгрунтовані в працях Б. Ананьєва, Л. Божович, Л. Виготського, І. Кона, Б.Теплова.

Різні аспекти естетичної освіти висвітлено у працях педагогів-практиків. Так, питання теорії і методики естетичного виховання підростаючого покоління досліджені у працях Л. Коваль, В.Передерій, Ю. Фохт-Бабушкіна, Т. Цвілих, Г. Шевченко, А. Щербо. Питання творчості та пізнавальної активності дітей в естетичному вихованні досліджено у працях Ф. Говорун, Б.Коротяєва, В. Левіна, В. Моляко, Ю. Петрова, П.Підкасистого, Я.Пономарьова, В. Романець, В.Цапок.

Проте на сьогодні ще недостатньо сформований художньо-естетичний досвід у педагогічній практиці загальноосвітнього навчального закладу, що виявляє певне протиріччя між накопиченим віками «золотим фондом» світової художньої культури, реальними можливостями користування ним і практично, повною відсутністю потреби молоді спілкуватися з «високим» мистецтвом, неадекватністю його сприймання, що призводить до збіднення та занепаду внутрішньої культури особистості, стандартного сприйняття художніх образів в мистецтві, що, в свою чергу, породжує стереотипність власних думок, висловлювань, почуттів, взаємин між людьми. Як наслідок – губиться величезний виховний потенціал творів мистецтва, що є одним із чинників виховання духовних якостей, моральності, світоглядних компетентностей молоді людини.

У Концепції художньо-естетичного виховання учнів у загальноосвітніх навчальних закладах зазначається, що «естетичне ставлення школярів до світу, до різних видів мистецтва формується переважно під впливом стихійних факторів соціального оточення, зокрема засобів масової інформації» [1, с. 1], що не забезпечує високого рівня естетичної культури учнів.

Отже, процес формування естетичної культури учнів на уроках художньо-естетичного циклу – це одна з актуальних проблем сучасної освіти і мистецької зокрема.

Формулювання цілей статті... Метою статті є висвітлення особливостей процесу формування естетичної культури учнів на уроках музичного мистецтва та художньої культури з позицій інтегрованого навчання.

Виклад основного матеріалу... Процес формування естетичної культури розпочинається у ранньому дитинстві й триває впродовж усього життя. Особливо важливим його етапом є період формування естетично-ціннісного ставлення до навколишнього світу в підлітковому віці, коли відбувається закріплення накопиченого естетично-ціннісного досвіду, його осмислення й інтенсивне збагачення. У процесі естетичного сприйняття довілля дітей підліткового віку цікавить не лише зовнішня форма, а й внутрішня сутність, соціальна значущість оточуючих об'єктів.

У зв'язку з тим, що дитина у будь-якому віці сприймає весь оточуючий світ, і світ мистецтва у тому числі, цілісно, важливого значення в ході формування художньо-естетичної культури підлітків набувають інтегративні художньо-педагогічні технології. О. Гайдамака зазначає, що інтегроване викладання мистецтва створює умови для досягнення школярами цілісності світу - основи дитячого світосприйняття [2, с. 2].

Л. Масол вважає, що інтегровані художньо-естетичні курси сприяють кількісному збільшенню та якісному збагаченню порівнянь, аналогій, стимулюванню міжсенсорних асоціацій, розширенню діапазону художньо-естетичних узагальнень, створюють умови для виявлення спільних ознак між

різними видами мистецтв, наприклад: образність та емоційність змісту, гармонійність, пропорційність форм, ритмічна організація, здатність відображати світ (його властивості, явища, функції) через родові узагальнення, що виражаються в різних мистецьких поняттях [4, с. 72].

Реформування мистецької освіти в напрямі цілісності (по вертикалі - впродовж 1-11-х класів і по горизонталі - через охоплення всіх видів мистецтв), зокрема введення інтегрованих курсів «Мистецтво» та «Художня культура» у старшій школі, надзвичайно актуалізує розробку методологічних засад інтегративної мистецької освіти загалом і теоретичних основ комплексу навчальних програм, узгоджених між собою та з іншими освітніми галузями [5, с. 4].

З огляду на зазначене вище, з 2005 року Вознесенська гімназія №1 стала експериментальним навчальним закладом, де проводилась науково-дослідна робота Всеукраїнського рівня зі створення цілісної системи художньо-естетичної освіти та виховання учнів на засадах інтеграції. Тема науково-дослідної та експериментальної роботи: «Художньо-естетична освіта і виховання учнів загальноосвітніх навчальних закладів у процесі впровадження інтегрованих курсів». Метою роботи було створення цілісної системи художньо-естетичної освіти та виховання учнів шляхом впровадження інтегрованих курсів «Мистецтво» (5-8 кл.), «Художня культура» (9-11 кл.).

У ході експерименту в закладі було вироблено стратегію особистісного підходу до організації навчально-виховного процесу, а саме: створення умов для формування, саморозвитку та самовдосконалення особистості. Стрижнем навчально-виховного процесу гімназії стало формування загальнолюдських цінностей особистості, забезпечення умов для її всебічного розвитку.

Особливістю організації навчально-виховного процесу в рамках викладання інтегрованих курсів став творчий процес співпереживання та інтеграції активного діалогічного характеру, що призводить до розуміння учнями мистецтва, формування цілісного поняття про світ в цілому та світ мистецтва зокрема.

Структура програми інтегрованого курсу «Мистецтво», на відміну від диференційованого викладання предметів «Музичне мистецтво» та «Образотворче мистецтво», забезпечує цілісне сприйняття змісту мистецької освіти в основній школі. Логічна послідовність тем за роками навчання охоплює такі ключові естетичні категорії, як «вид», «жанр», «стиль» тощо. Спільна тема реалізується на уроках музичного та образотворчого мистецтва.

Методика викладання інтегрованих курсів «Мистецтво» і «Художня культура» передбачає пошук, поглиблення і розширення різноманітних тематичних зв'язків, художніх зіставлень, емоційно-образних паралелей між видами мистецтв в ході навчально-виховного процесу. Тому ці інтегровані курси сприяли розумінню учнями відмінних і споріднених рис у відображенні навколишнього світу засобами різних видів мистецтва, усвідомленню взаємозв'язків між ними та розвитку вміння застосовувати набутий досвід художньої взаємодії під час практичної діяльності.

У ході експерименту було виявлено, що цілісна культуротворча модель художньо-естетичної освіти і виховання, що будується на комплексному вивченні різних видів мистецтв через інтегроване викладання, сприяє формуванню та розвитку цілісного художньо-естетичного мислення школярів, підвищує рівень естетичної культури учнів та їх особистісного розвитку. Важливими показниками такого інтегративного викладання є утворення узагальнених, системних знань, панорамність уявлень і ціннісних орієнтацій, багатогранний досвід творчості.

Результати досліджень, проведених в рамках експерименту, показали, що в процесі інтегрованого підходу до викладання предметів освітньої галузі «Мистецтво» в учнів формується естетична культура як основа мистецької та міжпредметної естетичної компетентностей, переважає продуктивна творча діяльність.

Процес художньо-естетичного виховання не може обмежуватися лише вивченням дисциплін художньо-естетичного циклу.

Розглядаючи проблему формування естетичної культури з позицій комплексного, системного підходу, особливу увагу варто приділити таким формам і методам естетичного виховання школярів, які дозволяють застосовувати багатогранний досвід народу та інноваційні технології виховання сучасного школяра. З огляду на це важливим аспектом при формуванні художньо-естетичної культури учнів є інтеграція навчально-виховного процесу із культурно-освітніми закладами.

Однією з нових галузей сучасної педагогічної науки, яка активно впроваджує такі інновації в шкільну практику, є музейна педагогіка, що має міждисциплінарний характер, перебуваючи на «перехресті» музеєзнавства, соціальної педагогіки та педагогіки дозвілля.

На основі аналізу низки досліджень (С. Кучер, О. Литовченко, А. Ращенко) та педагогічної практичної діяльності можна стверджувати, що формування естетичних смаків, ідеалів, переживань, цінностей відбувається у центрах дитячої творчості, музеях мистецтва, центрах духовної культури, які функціонують на базі загальноосвітніх та позашкільних закладів, а також розміщені на порівняно невеликій відстані від навчального закладу.

Музейна педагогіка передбачає проведення уроків з різних предметів у приміщенні музею чи

з використанням музейних експонатів на базі школи. Важливим аспектом застосування музейної педагогіки на практиці є ефективний добір методів та прийомів проведення таких нестандартних уроків. Вони є специфічними за своєю спрямованістю саме для музею, оскільки не лише регулюють у дітей процеси естетичного сприймання світу, абстрактного та асоціативного мислення, а й розвивають їхню особистісну сферу, відчуття власного «я». Уроки, що проводяться в стінах музею, сприяють створенню ефективного навчального середовища, формують в учнів емоційно-ціннісне ставлення до знань, долають міжкультурні стереотипи.

У стінах музею можливе також проведення інтегрованих уроків з мистецьких дисциплін з українською мовою та літературою, історією, зарубіжною літературою, іноземною мовою тощо.

Музейна педагогіка у сучасному освітньому просторі обов'язково повинна мати різні підходи та методики, виходячи з її регіонального устрою, традицій, мови, культури, світогляду, адже у сфері освіти, до якої активно долучається музей, відбувається «перехід від ідеї «освіченої людини» – до ідеї «людини культури» [3, с. 10-11].

Гуманізація освіти в цілому та розвиток музейної педагогіки допоможуть не лише долучити наше майбутнє покоління до естетичного сприймання світу, а й значно піднести роль та престиж наших унікальних та надзвичайно багатих музеїв.

Отже, найголовнішими результатами формування художньо-естетичної культури у загальноосвітній школі є не тільки набуття певних знань, умінь та уявлень, а й загальний духовний розвиток особистості, складовими якого є творчі здібності, морально-естетичне самовдосконалення; гуманістична світоглядна позиція, повага до національної культури.

Висновки... Отже, формування естетичної культури шляхом впровадження сучасних інтегративних освітніх технологій передбачає розвиток у підлітків почуття прекрасного, формування вмінь і навичок творити красу в навколишній дійсності, вміння відрізнити прекрасне від потворного, жити і спілкуватися за законами духовної краси.

У процесі естетичного виховання і самовиховання формується невід'ємна частина духовності особистості – художньо-естетична культура.

Перспектива вбачається в переході на інтегроване викладання предметів художньо-естетичного циклу, в якому досить повно і яскраво виявилось б власне естетичне бачення, саморозвиток кожного школяра. Сучасна педагогічна практика має повною мірою створювати належні умови для гармонійного розвитку особистості, надавати учням можливість оволодіння різноманітними видами художньо-естетичної діяльності у їх єдності та взаємодії.

Естетична освіта, залучення дітей до скарбниці світової культури і мистецтва – все це лише необхідна умова для досягнення головної мети естетичного виховання – формування цілісної особистості, творчо розвиненої індивідуальності, що діє за законами краси.

Список використаних джерел і літератури:

1. Концепція художньо-естетичного виховання учнів у загальноосвітніх навчальних закладах та комплексної програми художньо-естетичного виховання у загальноосвітніх навчальних закладах // Інформ. збірник Міністерства освіти і науки України. – 2004. – № 10. – 32 с.
2. Гайдамака О. Інтегративна мистецька освіта - крок у майбутнє / О. Гайдамака // Мистецтво та освіта : Науково-методичний журнал. – 2006. – №4. – С. 2–4
3. Караманов, О. В. Музейна педагогіка в контексті багатокультурного освітнього середовища в Україні / О. В. Караманов // Шлях освіти. – 2012. – № 2. – С. 8–11.
4. Масол Л. Методика навчання мистецтва у початковій школі : Посібник для вчителів / Л.М.Масол, О.В. Гайдамака, Е.В. Белкіна, О.В. Калініченко, І.В. Руденко. – Х. : Веста : Видавництво «Ранок», 2006. – 256 с.
5. Масол Л. М. Концептуальні засади формування змісту загальної мистецької освіти в контексті державних стандартів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://library.udpu.org.ua/library_files/psuh_pedagog_prob1_silsk_shkolu/1/visnuk_3.pdf
6. Миропольська Н. Є. Формування художньої культури учнів загальноосвітньої школи засобами мистецтва слова: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.01 / Наталія Євгенівна Миропольська. – К., 2003. – 414 с.

Транслітерований список літератури:

1. Kontseptsiia hudozhno-estetychnoho vykhovannia uchniv u zahalnoosvitnikh navchalnykh zakladakh ta kompleksnoi programy hudozhno-estetychnoho vykhovannia u zahalnoosvitnikh navchalnykh zakladakh, Inform. Zbirnyk Ministerstva osviti i nauky Ukrainy, 2004, № 10, 32 p.
2. Haidamaka, O. Intehrativna mystetska osvita - krok u maibutne, Mystetstvo ta osvita: Naukovo-metodychnyi zhurnal, 2006, N4, pp. 2-4
3. Karamanov, O. V. Muzeina pedahohika v konteksti bahatokulturnoho osvitnoho seredovyshcha v Ukraini, Shliakh osviti, 2012, № 2, pp. 8–11.
4. Masol L. Metodyka navchannia mystetstva u pochatkovii shkoli: Posibnyk dlia vchyteliv,

Kharkiv, Vesta: Vydavnytstvo «Ranok», 2006, 256 p.

5. Masol L. M. Kontseptualni zasady formuvannya zmistu zahalnoi mystetskoï osviti v konteksti derzhavnyh standartiv. http://library.udpu.org.ua/library_files/psuh_pedagog_prob1_silsk_shkolu/1/visnuk_3.pdf

6. Myropolska N. E. Formuvannya khudozhnoi kultury uchniv zahalnoosvitnoi shkoly zasobamy mistetstva slova: dis. ... d-ra ped. nauk: 13.00.01, Kyiv, 2003, 414 p.

Аннотация

Формирование эстетической культуры учеников на уроках музыкального искусства и художественной культуры на основе интегративного подхода

Колосова Л.М., Руденко О.М.

В статье рассматривается роль формирования эстетической культуры учащихся на уроках музыкального искусства и художественной культуры, освещены современные тенденции интегративного подхода к преподаванию предметов образовательной сферы «Искусство» в рамках научно-исследовательской и экспериментальной деятельности Всеукраинского уровня по созданию целостной модели художественно - эстетического образования.

Ключевые слова: эстетическая культура, художественно-эстетическое образование, искусство, интегративное преподавания, музейная педагогика, уроки музыкального искусства и художественной культуры

Summary

Formation of Aesthetic Culture of Pupils at the Lessons of Music Art and Artistic Culture based on the Integrative Approach

Kolosova L.M., Rudenko O.M.

The article examines the role of formation of aesthetic culture of pupils at the lessons of music and artistic culture, current trends of the integrative approach to the teaching of subjects of educational sphere "Art" in the framework of scientific-research and experimental activity of all-Ukrainian level of creating holistic model of artistic-aesthetic education have been cleared out.

Key Words: aesthetic culture, artistic-aesthetic education, art, integrative teaching, museum pedagogy, lessons of music and artistic culture.

УДК 372.87

Кондратова В.В.,

кандидат педагогічних наук;

Калашнікова О.В.,

учитель музичного мистецтва ЗОШ

(м.Кіровоград)

Розвиток творчих здібностей учнів у процесі викладання інтегрованого курсу «Мистецтво» в початковій школі

У статті розкрито шляхи розвитку творчих здібностей учнів у процесі викладання інтегрованого курсу «Мистецтво» в початковій школі. Автори подають приклади нестандартних типів уроків образотворчого та музичного мистецтва (уроки-ігри: урок-подорож, урок-вернісаж; уроки-сценарії: урок-концерт; уроки-пошуки: урок-екскурсія, урок-дослідження; уроки-драматизації: урок-казка, урок-вистава; музейні уроки); інноваційних художньо-педагогічних технологій (інтегративні, інтерактивні, ігрові, проблемно-евристичні); нестандартних методів навчання (когнітивних, креативних, інтерактивних). Робиться висновок, що педагогічними умовами розвитку творчих здібностей учнів є створення сприятливого мікроклімату на уроках, посилення мотивації творчої діяльності, урахування психологічних особливостей кожного учня, уміла організація та керування діяльністю дітей (доцільне використання типів уроків, методів навчання, форм організації навчально-пізнавальної діяльності учнів, інноваційних художньо-педагогічних технологій, художніх технік), доцільне використання якісного наочного матеріалу, інтеграція знань. Саме тоді кожен учень зможе відчувати себе маленьким митцем, творчою особистістю, людиною, причетною до мистецтва.

Ключові слова: мистецтво, інтеграція, творчі здібності, нестандартні типи проведення уроків.